

שמוליק צ'צ'יק

החינוך הימני של גדעון סער

פיטורי מפמ"ר אזרחות המקצועי והמוערך והפיכת מכללת אריאל לאוניברסיטה הן דוגמאות להתנהלות השר גדעון סער במשרד החינוך. מאז מינויו הוא עסוק בהתערבויות פוליטיות בוטות ופסולות. סער נבון מבחינה תקשורתית - כל חודשיים בערך הוא מכניס עוד התערבות פוליטית פסולה. הדבר זוכה לסיקור תקשורתי קצר במקרה הטוב, ולביקורת שאם בכלל מושמעת מפנה מיד מקום לידיעה הבאה. עם זאת, חשוב להסתכל על כל הפעולות של סער כמכלול, שכן מתקבלת מהן תמונה מסוכנת ביותר. נראה כי סער עושה לילות כימים כדי לייצר מערכת חינוך שבוגריה הם צייתנים ומשגני חומר, לא חושבים, לא מפעילים שיקול דעת או ביקורת, ובעיקר, כאלו שיציעו עבור האידיאולוגיה הפוליטית שלו. הוא מלחיץ את המערכת ברדיפה אחרי מבחני הישגים וציונים על חשבון

ערכים, חינוך, חשיבה ודיון מכבד, מטפח תקציבית את מערכות "החינוך" הפוליטיות והאנטי-דמוקרטיות יותר מאת המערכת הממלכתית, ובמקביל מייבש את בתי הספר הערביים.

רשימת ההתערבויות הפוליטיות שלו ארוכה ביותר, מהאוניברסיטאות ועד לגנים. סער פעל בניגוד לדעת הגורמים המקצועיים להקמת אוניברסיטה באריאל - פסילת כל הנימוקים האובייקטיביים (האקדמיים, התקציביים, וכיו"ב) והעדפת הפוליטיקה. בתיכונים, הוא קיצץ וצנזר משמעותית את מרכיב לימודי הדמוקרטיה בלימודי האזרחות. הוא פסל ספרי לימוד באזרחות ובהיסטוריה והוא משתיק דעות וגישות שונות משלו. כך למשל,

על ההתערבויות הימנית של גדעון סער בלימודי האזרחות ובכלל מערכת החינוך. ואיפה ארגוני המורים?

הינויים ופיטורין אידיאולוגיים

לאחרונה, סער ערך שני שינויים בעייתיים בסגל משרד החינוך. הראשון הוא מינוי של פעיל הימין הקיצוני ארו אשל למנהל מינהל חברה ונוער במשרד החינוך. אשל, שהכריז כי הוא תומך בנוער הגבעות ובסירוב פקודה בצה"ל במקרה של חלוקת ירושלים, שכינה את נשיאת בית המשפט העליון "תקלה" וטען שיש לפגוע בכוח של בית המשפט, יעמוד עתה בראש המינהל שהפך ליחידה מרכזית ביישום מדיניותו של השר להנחלת "חינוך לערכים" לתלמידי ישראל, בדגש על מורשת ותרבות ישראל. אשל יוביל את סיורי התלמידים בחברון, בשילה ובמזרח ירושלים ויהיה אחראי על תכנית "ההר כערש האומה", על המשנה החינוכית של התכנית "ביקורים בארץ האבות", על "מסע ישראלי" שמפעילה תנועת "מבראשית", ועל שיתוף הפעולה ההדוק בין בתי הספר לצה"ל, כחלק מתוכנית "דרך ערך". המינוי של אשל זכה לביקורת מצד גורמים מקצועיים במשרד החינוך. השינוי השני הוא פיטוריו של מפמ"ר אורחות, אדר כהן. אדר, איש ערכי, ישר והגון, עם תודעת שליחות עמוקה למען המדינה ואזרחיה ובעיקר מקצוען אמיתי שקידם רבות את מקצוע האזרחות עם הוכחות מובהקות בשטח, פוטר ללא כל הצדקה. לפני הפיטורין היינו עדים למכבש לחצים מצד גורמים פוליטיים ימניים ולקמפיין הכפשה שקרי והסתה אישית נגד אדר. לעומת זאת הוא זוכה להערכה מקצועית רבה מאוד בקרב מורי האזרחות בישראל מכלל המגזרים, ובקרב הגורמים המקצועיים והאקדמיים. אדר היה קשוב למורים בשטח, שדרג את מקצוע האזרחות, וניסה למנוע התערבויות פוליטיות פסולות בתכני הלימוד, אך הוא הואשם בהאשמות שווא. מדובר באחד המקרים המובהקים והחמורים של התערבות פוליטית פסולה ובפגיעה נוספת במערכת החינוך. <<<

שמוליק צ'צ'ק הוא איש חינוך, מורה להיסטוריה ואזרחות וחוקר הפוליטיקה בחינוך בישראל. בעל תואר שני M.ed בניהול מערכות חינוך
// דוא"ל: chichek@gmail.com

בערכת הלימודים שהופקה במשרד החינוך עבור אחת מיוזמותיו - "יום גוש קטיף" - התלמידים מתבקשים למיין קלפים של אנשים שונים כ"ימין", "שמאל", "שמאל קיצוני" וכד', כאשר אחד האנשים המוגדרים כ"שמאל קיצוני" הוא דן מרגלית. בנוסף מדרגים גם מעשים כ"ציוניים" ו"לא ציוניים" - התנחלות בעזה נחשבת כ"מעשה ציוני", ומערכי השיעור ליום זה מייחסים לה רק מימד חיובי, מפואר ורומנטי, ועושים דה-לגיטימציה ל"מחריביה".

הסיורים בחברון זכו להד ציבורי נרחב יותר משאר ההתערבויות של סער, אולי כי זו ההתערבות הפסולה הברורה ביותר לכול. מטרת הסיור בחברון ("בקברי אבות" ו"במקומות מקודשים" על-פי השר) ליצור קשר רגשי בין אותם מקומות לתלמידים, תוך התעלמות מן המציאות של חברון כיום והיותה במחלוקת ציבורית. ההיתממות כי מדובר אך ורק בלימוד מוחשי של "ראשית העם והאומה" אינה במקום. אפילו סער עצמו כאשר נשאל על הסיורים בחברון טען: "על פי אמונתנו, יהודים תמיד יחיו בחברון. אסור שתיווצר אשליה בקרב הערבים שניתן יהיה לעקור את היהודים מחברון". מה זה אם לא תפיסה פוליטית? סער אפילו לא מכחיש כי הסיורים הם שימוש פוליטי בתלמידים כדי "להסביר" לערבים שהיהודים יישארו בחברון. חברון נמצאת מחוץ לשטחי מדינת ישראל (על-פי חוקי מדינת ישראל עצמה) ונמצאת תחת שליטה צבאית - כיבוש. בנוסף לכל זה, סיור כזה מציג בצורה מגמתית רק את הטענות של צד אחד במחלוקת הציבורית, בעוד שרוב הציבור הישראלי (58% לפי סקר אחרון מסוף דצמבר) מוכן להיפרד משטחי יהודה ושומרון בהסכם עתידי. לגבי העיר חברון ספציפית, בציבור הישראלי יש כמעט קונצנזוס לגבי אי ההכרח של נוכחותנו בה.

נראה כי סער
עושה לילות
כימים כדי
לייצר מערכת
חינוך שבוגריה
הם צייתנים
ומשנני חומר,
לא חושבים,
לא מפעילים
שיקול דעת או
ביקורת

הוא הדיח את יושבי ראש ועדות המקצוע להיסטוריה ואזרחות, ושינה תכניות לימודים באופן שמעוות את ההיסטוריה. הוא הכניס לכל בתי הספר לימודי דת בגישה אורתודוקסית בלבד. אפילו לגני הילדים סער הכניס תכנים לאומניים כמו שירה מרובה של ההמנון, תמונות של מנהיגים ולימודי "ציונות". תכנים אלו יכולים להיראות תמימים אך בגיל כה צעיר ונוח להשפעה הם בעייתיים ולא נהוגים במדינות דמוקרטיות. לעומת זאת, כאשר מנהל תיכון ביקש לדון דיון חינוכי פתוח בבית הספר בנעשה בשטחים - אחת המחלוקות המרכזיות בורה הציבורית בישראל - הוא ננף. ארחיב על כמה התערבויות שמדגימות את הרוח השלטת במעשיו של סער.

את "הבוגדים" וממש לא אכפת להם שלא תהיה כאן דמוקרטיה.

איפה ארגוני המורים?

נראה כי בעוד מערכת החינוך קורסת, ממשיכה להגדיל פערים חברתיים וסוגרת מלמטה טבלאות עולמיות, שר החינוך סער עסוק ביחצנות. עם זאת, יש לשים לב שלמרות שסער אחראי אישית להתערבויות פוליטיות רבות אין זה אומר ששר החינוך הבא יהיה שונה. השינוי לא יגיע כמובן מהדרג הפוליטי, ודאי לא מהנוכחי. לנו, לאנשי החינוך, לדמוקרטים, לא נותר אלא לתמוה, מה איתנו? מה קורה עם ההנהגה של ציבור המורים? כאשר שר החינוך ממשיך להפוך את בבתי הספר לכלי של שטיפת מוח פוליטית למען אידיאולוגיית הימין הקיצוני, אנו חייבים לשאול היכן ארגוני המורים?

דווקא בימים מסוכנים לדמוקרטיה הישראלית, ובמיוחד לעתיד החינוך כחינוך בישראל, המורים חייבים להיות הקול המוביל כנגד התערבות פוליטית מגמתית במערכת. להיות אלו שידרשו שכמו שהממשלה לא מתערבת לרופאים בעבודתם המקצועית, כך לא יתערבו בעבודתם של המורים. לדרוש כי תכניות הלימודים יהיו מושתתות על עקרונות מגילת העצמאות הישראלית, על דמוקרטיה, ציונות, כבוד האדם, צדק, חירות ושוויון ולא על האידיאולוגיה הפוליטית של שר החינוך המתחלף. הייתי מצפה מהמורים לזעוק כי מורים אינם ציונות להעברת מסרים הרצויים למפלגה השלטת אלא אנשי חינוך. ההיסטוריה במאה העשרים הייתה צריכה ללמד אותנו מה קורה כאשר מערכת החינוך נהפכת להיות כלי של חינוך פוליטי אידיאולוגי של המפלגה השלטת, במיוחד כי את האסונות שסוג מערכת חינוך כזאת יצרה, העם היהודי לא שוכח ולא ישכח לעולם. שחרור החינוך מהרצון של שר חינוך וממשלה שלטת צריך להיות מרכיב מרכזי בדרישה לאתיקה מקצועית למורים ובהפיכת המקצוע לפרופסיה. ///

יש גם תוצאות למעשיו של סער. מחקרים רבים שנערכו לאחרונה בקרב בני הנוער בישראל הצביעו על סכנה גדולה הקשורה לגזענות, לאומניות, אלימות, מיליטריזם, ובורות בתחום הציבורי-המדיני פוליטי

המונית נגד פיטורי המפמ"ר. הפיטורין מהווים עבורנו קו שחור אחרון שנחצה ומהלך מסוכן נוסף של הרס החינוך. לפיכך רבים מהמורים, לאזרחות בכלל, אינם רואים יותר במשרד החינוך גוף מקצועי. ודאי לא נשתף פעולה עם הפיכת בתי הספר לכלי אינדוקטרינציה.

השלכות מסוכנות

יש גם תוצאות חמורות ומדאיגות למעשיו של סער. מחקרים רבים שנערכו לאחרונה על בני הנוער הלומדים בישראל הצביעו על סכנה גדולה הקשורה לגזענות, לפשיסטיזם, ללאומניות, לאלימות, למיליטריסטיזם, לבורות בתחום הציבורי-המדיני-פוליטי, לשטחיות בדיון, לעמדות חסרות בסיס של הבנה, לאי-קשר למציאות ולאנטי-דמוקרטיזם גואה. התופעה הזאת ידועה ומדאיגה, אולם אינה מפתיעה בהתחשב בגלמוד במערכת החינוך ובשיח הציבורי. במערכת "החינוך" החרדית והממלכתית-דתית - אך כאמור גם לא מעט במערכת הממלכתית - ניתן למצוא בשפע את המרכיבים האלה, בצורה של אינדוקטרינציה ובגישה אתנוצנטרית. המחקרים מגלים כי הנוער תומך בימין ובטוח ששמאלנים הם בוגדים שיש לשלול את זכויותיהם. אולם כשנכנסים יותר לעומק מגלים כי התלמידים לא יודעים כמעט דבר על הנושאים שנמצאים לדיון ב"במה הציבורית". יותר מכך, הם לא יודעים בכלל מה באמת אומר "השמאל" ומה באמת אומר "הימין" שיש לעשות בנושאים הללו. הם רק יודעים ש"ימין" זה "טוב ליהודים", וש"שמאל" זה "בוגדים", "אוהבי ערבים". עלי-כן הם תומכי "ימין" (כי הרי מי רוצה להיות מוגדר "בוגד"?). הם תומכי "ימין" ואפילו שונאים "שמאלנים", למרות שאם יציגו להם את העמדות, הדעות של כל מחנה לגבי הסוגיות השונות, הם יתמכו בכל הדעות של מחנה "השמאל". המעטים שחושבים אחרת מפחדים להתבטא. התלמידים הקולנויים לא רוצים את כל העיסוק "הדמוקרטי הזה" שבו כל אחד יביע את דעתו. הם היו מעדיפים "מנהיג חזק" ש"יעיף מכאן את כל הערבים", יכלא

הקוראים לפיטורין לא הציגו ולו טענה מקצועית סבירה אחת, פרט לניסיון לזהות אותו עם גורמי ה"שמאל". כאמור אין דוגמא אחת שניתן לתת לכך שהמקצוע נוטה שמאלה בתקופתו. להפך - שינויים שנעשו היו לצד הלאומי. על כן אלו שביקשו לפטרו חיפשו עילה אחרת. טענו שזיזי פרוטוקולים, אך בבדיקה של נציבות המדינה הוכח כי אין שחר לדבר. לאחר מכן טענו כי אישר ספר לימוד ובו טעויות שאינן מוטות פוליטיות, למשל טעות לגבי מספר הקנטונים בצרפת. הוא ביקש מהמחברים לתקן את כל הטעויות, אולם לבסוף הוא הודפס עם חלקן, כמו ספרים רבים בישראל (ואף מפמ"ר לא פוטר בשל כך). על כך התנפלו עליו למרות שלא היה כל פגם בהתנהלותו והוא אינו היחיד שאישר את הספר. אולם זה היה רק תירוץ - סיפור פעוט זה לא יכול להצדיק פיטורין.

בהנהלת המשרד בחרו שוב להתעלם מן ההיבט המקצועי, מהמורים בשטח ומאמירה ברורה של כמעט כלל מורי האזרחות. אנו, המורים לאזרחות, יודעים כי טענות אלו מנותקות מהמציאות. מורי האזרחות שהתגייסו בהמוניהם, מכל המגזרים - יהודים וערבים, חילונים ודתיים, מימין ומשמאל, עמדו מאחוריו מכיוון שהוא איש מקצוע מעולה, שקידם מאוד את המקצוע. כל מורה לאזרחות חש בשינוי המבורך ובהתמקצעות שאדר הביא איתו. בניגוד לדרגים הגבוהים במשרד, רק אנו המורים יכולים לדבר מהשטח על המקצוע ועל הנעשה בכיתות. רק אנחנו יכולים לספר על ההתקדמות המקצועית ולהעיד שלא הייתה הטיה פוליטית בלימודי האזרחות בתקופתו. אולם במערכת לא סופרים את המורים ובהנהלת המשרד לא היו מוכנים להיפגש עם מטה המאבק של המורים לאזרחות שהוקם.

לנוכח האינטרסים הפוליטיים הצרים שהכריעו בעניין, מורים רבים מתקוממים. הדרגים המחליטים במשרד מחויבים לשמוע גם את ההיבט המקצועי, את מורי האזרחות ואת מנהלי בתי הספר שהצטרפו אלינו, המורים, לעצומה